

Nyköping, 2018-04-06

Näringsdepartementet

n.registrator@regeringskansliet.se

n.remissier.ff@regeringskansliet.se

Ert diarienummer N2017/07438/FF

Remissyttrande till betänkandet "Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring (SOU 2017:95)"

Sveriges Jordägareförbund (härefter förbundet) har med intresse tagit del av betänkandet och önskar framföra följande synpunkter.

Om förbundet

Sveriges Jordägareförbund representerar de 500 största privata jordegendomarna i Sverige. Gemensamt för dessa egendomar är bl.a. att de har kulturbyggnader, ägaren bedriver en aktiv och långsiktig förvaltning inom jord- och skogsbruk och i många fall någon typ av upplåtelse av bostäder och jordbruksarrenden. Omfattning på verksamheten gör att förbundet kan presentera en unik helhetssyn på företagande på landsbygden och olika former av brukande.

Förbundets mål är att utveckla den fria företagsamheten på landsbygden samt stärka och trygga den enskilda äganderätten. Förbundet ska främja långsiktig, ekonomiskt hållbar förvaltning av jordegendomar och samtidigt möjliggöra bibehållande samt utveckling av höga natur- och kulturvärden.

En majoritet av förbundets medlemmar bedriver någon form av besöksturism omfattande gårdsturism, matturism, olika former av naturturism, fritidshus m.m. Medlemmarnas fastigheter beräknas besökas av omkring tre miljoner besökare per år. Besöksturismen fungerar som ett komplement till övrig verksamhet på fastigheterna. Förbundet är därmed en naturlig partner när det gäller en utvecklad besöksnäring på landsbygden.

Generella kommentarer

Förbundet ställer sig positivt till en utvecklad politik för hållbar turism och växande besöksnäring. I våra kommentarer kommer vi att fokusera på den turism som riktas mot landsbygden.

Ett vitalt och konkurrenskraftigt landsbygdsföretagande behöver utnyttja alla olika möjligheter till företagande med besöksturism som komplement till andra verksamheter. En förutsättning för besöksturism på landsbygden är dock att det finns tillgång till kompetent arbetskraft. Utredningens förslag som en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring understöds men den måste även omfatta förslag om hur man ska locka fler människor att bo på landsbygden. För att bli framgångsrik behöver strategin därmed även lyfta frågor om förbättrad samhällsservice. Det är t.ex. inte möjligt att genomföra en digitalisering av besöksnäringen om det inte finns tillgång till en välfungerande uppkoppling. Likaså måste kommunikationerna fungera så att anställda inom besöksnäringen kan transportera sina barn till skolan och själv ta sig till jobbet. Privatbilism är en förutsättning för många av dessa transporter och det blir då mycket motstridigt att eftersträva en ökad besöksnäring samtidigt som privatbilismen görs dyrare. Det går inte ihop och minskar landsbygdens attraktionskraft, både att bo och verka i. Ett liknande problem utgörs av strandskyddet. Dess nuvarande utformning är ett hinder för en utvecklad besöksnäring. Det motverkar satsningar i form av byggnation och aktiviteter i strandnära läge, lägen som oftast är särskilt attraktiva både för turister och personer som vill bo på landsbygden och därmed utgör en potentiell kompetensresurs för besöksnäringen. En utvecklad besöksnäring på landsbygden behöver därför ett reformerat strandskydd.

En annan grundförutsättning för en växande besöksnäring är att det finns företagare som är beredda att satsa på turism. Som utredningen förtjänstfullt identifierat är företagens villkor en av de, om inte den, viktigaste förutsättningarna för att företag ska bildas och fortsätta drivas. Förbundet ställer sig positivt till att företagens villkor är ett av föreslagna insatsområden men anser att det ska ges högre prioritet än övriga insatsområden. Många av utredningens förslag är riktade till myndigheter och kommer inte att leda till några direkta och snabba förbättringar utan riskera landa i ytterligare utredningar. Måhända är detta ett resultat av att utredningens expertgrupp mest består av myndighetsrepresentanter och representanter för de gröna näringarna har saknats helt. Men, en prioritering av förbättrade villkor för företagen skulle sannolikt ge snabba effekter i form av fler företag inom besöksnäringen.

Utredningen föreslår ett flertal strategiska insatsområden. Det framgår dock inte hur dessa områden har valts ut och vilka kriterier som har använts. I figur 2.1 presenteras det svenska turismsatellitkontot där handel och fritidshus anses ha högst värde när värdet av turisternas konsumtion mäts. Dessa är dock inte utpekade som strategiska insatsområden. Innebär det att utredningen anser att dessa områden nått sin fulla potential eller att utpekade områden som kultur- och naturturism har möjlighet att uppnå samma värden? Detta framgår inte ur utredningen vilket gör det svårt att bedöma relevansen av de utpekade insatsområden.

Specifika kommentarer

Kapitel 6. Kompetensförsörjning

Förbundet ställer sig mycket positivt till uppdraget att kartlägga och föreslå kompetensutvecklande insatser för offentliga myndighetsutövare. Centralt är att besöksnäringen tidigt kopplas in i detta arbete för att gemensamt utforma uppdraget.

Kapitel 10. Naturturism

Många av förbundets medlemmar bedriver naturturism i form av jaktturism. Denna form av kommersiell jaktturism har i en studie av Viltmästarförbundet värderats till drygt en miljard kronor. Det är därför positivt om detta företagande i större utsträckning uppmärksammas och uppmuntras.

I övrigt finns det dock brister i kapitlet om naturturism. Utredningen verkar i detta avsnitt jämställa rättigheter för företagare som bedriver naturturism på annans mark med de rättigheter som markägaren har. Detta är helt fel och går emot det grundlagsreglerade egendomsskyddet. Den markförvaltning som bedrivs av en markägare är i regel företagande i form av jord- och skogsbruk. Detta företagande har alltid företräde framom t.ex. naturturism som bedrivs på annans mark. Det är inte rimligt eller lagenligt att markägares företagande och äganderätt ska inskränkas pga naturturism. I fortsatta hanteringen av utvecklande av naturturism måste detta vara en utgångspunkt vilket inte återges i utredningen. I kapitel 10.6, och 10.8 lyfts det fram som ett problem att företagare som bedriver naturturism på annans mark inte kan styra hur marken förvaltas. Detta är helt naturligt och följer på äganderätten. Som tidigare påpekats är det inte rimligt att ett företagande som följer på ägandet av mark ska åsidosättas eller försvåras av någon annan aktör som saknar rådighet över marken. Här saknas även en större samhällsekonomisk analys och värdet på de olika former av företagande som kan ske på en viss mark.

Konflikter kring detta ska hanteras genom dialog och avtal som bygger på äganderätten. Förbundet deltar tillsammans med bl.a. LRF och Ekoturismföreningen i ett projekt med syfte att utforma såna avtal.

Gällande avsnittet 10.5 om allemansrätten saknas en viktig referens till det s.k. forsränningsmålet. I den gör Högsta Domstolen en gränsdragning mellan äganderätt och allemansrätten. I den sägs att "nyttjande av annans mark inte får ske så att det medför nämnvärd skada eller olägenhet för fastighetsägaren eller annan rättsinnehavare". "Nämnvärd skada" är en lågt satt gräns och därför behöver det även genomsyra kommunikationen. Detta återspeglas inte i utredningens skrivning om allemansrätten.

Gällande informationsarbetet ser förbundet även ett behov av förstärkt information till kommunerna. Dessa har ofta inarbetade informationskanaler till turister och företagare vilka borde utnyttjas för bättre information om vilka regler som gäller för allemansrätten.

Kapitel 11. Kulturturism

11.1

När begreppsbildningen i utredningen använder sig av ordet kulturmiljö avser detta den av människan påverkade miljön. Naturmiljö däremot, är ett vidare begrepp då det även omfattar av människan opåverkad miljö.

Naturmiljö blir därför innehållsmässigt delvis underordnat och delvis sidoordnat begreppet kulturmiljö. De två begreppen går därför inte att sammanföra till ett. Förslagsvis kan man i stället låta den avsedda delen av naturmiljön, t ex kallad "människopåverkad naturmiljö" få sorteras in som en undergrupp under huvudbegreppet kulturmiljö, samtidigt som resten av naturmiljön blir utanför.

Den konkreta avgränsningen för begreppen är viktig för att lagstiftning som senare använder begreppen ska vara användbar på den verklighet man avser att styra. Svårigheter med tolkning kan annars få vittgående problem vid tillämpning av, t ex, lagtext om mervärdesskatt och till denna även kopplade straffbestämmelser med frihetsberövande i straffskalorna.

11.2

Utredningen konstaterar att näringslivet på kulturmiljöområdet saknar en tydlig samlad branschorganisation och att den bristen försvårar arbetet för de offentliga strukturerna. Eftersom näringslivet sålunda här är ganska splittrat i företrädarskapet får de större företrädare, som finns, ökad betydelse.

Förbundet är en sådan, företrädande, organisation. Sålunda företräder förbundet flera näringsidkare som innehar unika och för svensk historia väsentliga kulturmiljöer.

I de offentliga strukturernas arbete bör, i linje med uppdraget, anses ligga att de ska främja en tvåvägskommunikation med organisationer som företräder näringslivet för att i vart fall genom dessa nå ut till näringslivets mångfald av förgreningar.

Med nutida elektroniska möjligheter för omfattande informationshantering och kommunikering bör man samtidigt kunna eftersträva att nå varje berörd enskild näringsidkare med i vart fall basinformation. Dessa får då i vart fall möjlighet till spontantyttranden, vare sig själva eller i samråd med sina eventuella organisationer.

11.3

För förbundet, som företräder omfattande arealer för jord- och skogsbruk, framstår det som naturligt att anse att förvaltning ska vara hållbar på långt sikt.

Förbundet instämmer i att det kanske kan finnas behov av överordnade, samordnande, organ för att främja en helhetssyn. Det är emellertid en fara med ett för vitt uppdrag, eftersom detta riskerar att bli för mycket samtidigt så att kontrollen över helheten likväl går förlorad. Några sidoordnade organ med i vissa fall inbördes kommunikationsskyldighet och eventuell vetorätt kan då möjligen vara att föredra.

En alltför stark koppling mellan näringsliv och politik kan riskera att hämma takten och omfattningen på näringslivets utveckling. Detta då vid risk för överdriven detaljstyrning, ökade administrativa pålagor eller ibland även bristande insikter om näringslivets reella villkor. Behovet av lyhördhet för fakta kan då bli stort. En sund balans mellan näringslivets självständighet och det politiska inflytandet framstår som viktig för att näringslivet ska utvecklas på ett kreativt och starkt sätt.

Grundproblemet, med att nödvändiga insatser för att upprätthålla kvaliteten i kulturella besöksmål saknar en självklar finansiering, pekar starkt på vikten av att främja enskilda

initiativ för finansieringen. Det pekar också på ett eftersatt behov av offentliga anslag för kulturmiljövården, särskilt vid jämförelse med de väsentligt högre anslagen för naturvård på senare tid. Även stödande åtgärder genom sänkta punktskatter eller sänkta arbetsgivaravgifter bör kunna övervägas.

11.4

Särskilt för fysiskt större anläggningar är det bra med ett samordnat eller holistiskt synsätt. Det främjar att anläggningen blir i harmoni med omgivningen i övrigt, såsom utseendemässigt, funktionellt, transportmässigt osv. Samordning leder också i regel till bättre resursutnyttjanden.

Det är bra att utredningen uppmärksammat vikten av att samagera. Utmaningen kan bli att genomföra samordningen. En ökad lokal samordning kan ge kortare beslutsvägar.

UR och AR är bra hjälpmedel. Utöver att öka tillgängligheten minskar de slitage och andra fysiska risker, däribland för stöld, av kulturobjekten.

Eventuellt kan upphovsrättsliga frågor behöva ses över med hänsyn till de olika legala utgångspunkterna och gränsdragningarna för, dels sändning till allmänheten, dels exemplarframställning och framförande.

Det kan vara viktigt att främja evangemangsturism även på den rena landsbygden. Det finns där ej sällan praktiskt goda förutsättningar genom lokaltillgång och parkeringsmöjligheter. Det ger även arbetstillfällen och stimulerar därför en ökad bosättning på landsbygden, med dess större utbud av bostäder till rimliga kostnadsnivåer. God kommunikation på landsbygden kan bli en viktig nyckelfaktor.

Sveriges Jordägareförbund delar utredarnas uppfattning, att tillhandahållande av kulturmiljöer för inspelning av internationell film kan bli en stor näring i Sverige. Förbundet företräder genom sina medlemmar en mängd historiska och vackra levande miljöer i form av bebodda slott och herrgårdar. Detta är känt attraktiva kulturobjekt för filminspelningar.

Vid Tillväxtverkets genomförande av sitt uppdrag kan det vara av stort värde att verket, i samarbete med Svenska Filminstitutet, också ser förbundet med dess Kulturkommitté som en samarbetspartner i sammanhanget.

11.5

Det är viktigt att Sveriges stora kulturella resurser på landsbygden tas till vara.

Det är bra att utredningen har lyft fram att regeringens anslag för kulturmiljövård i förhållande till den betydligt mer gynnade naturvården behöver få rimligare inbördes proportioner. Att regeringen för år 2017 låtit kulturmiljövården få 253 miljoner kr medan naturvården, får hela 2,3 miljarder, verkar ha varit svårt att förklara behovsmässigt. Sverige bilden skulle förstärkas positivt av en mer balanserad fördelning av anslagen. Detta bland annat eftersom svårigheter med finansiering hindrar väsentligt behövliga insatser för vård och underhåll av kulturobjekt och kulturmiljöer, dessas tillgängliggörande mm.

Förbundet instämmer i att den i nuläget begränsande ramen för vad anslag för kulturminnesvård får användas till medför att viktiga behov faller utanför. Av riksrevisionsskäl kan det vara viktigt i sammanhanget att tillse att anslag blir förenliga med gällande lagar, förordningar eller regleringsbrev. Det kan i sammanhanget vara viktigt att tydligt ange gränsen mellan vad som är myndighetens egen verksamhet, som bekostas av den egna budgeten, och vad som är sådan verksamhet som ett anslag avser.

11.6

Vad gäller skiljelinjen mellan näringsverksamhet i kulturmiljöer och de som arbetar med kulturmiljövård är det viktigt att skapade barriärer reduceras. Möjligen kan detta från högre offentligt håll ske genom attitydpåverkan. Betydelse kan då också få en omfördelning av anslagen för naturvård till förmån för kulturmiljövården, vilken då får mer resurser; något som kan minska konfliktbenägenheten till följd av att besöksmål har fått stängas på grund av bristande underhåll.

11.8

Eftersom museer ökar den lokala attraktionskraften är det viktigt att främja tillkomsten av lokala museer. Dessa vilar ofta på privata investeringar. När ett destinationsutvecklingsarbete inleds, bör därför företrädare för potentiella privata museer, vanligen ägare till kulturegendomar som skulle kunna utveckla någon del till museum, inbjudas att delta. Dessa företrädare bör sålunda tidigt involveras i planeringsprocessen. Att ordna detta kräver i sig lokal kännedom om vilka dessa företrädare är.

11.9

Trender sätts vanligen "ovanifrån". En strategi för attitydpåverkan till förmån för ideellt arbete med kulturmiljöer kan behöva utarbetas.

I takt med människors ökade tidsbrist i vardagen kan de vara mer benägna att bidra ekonomiskt i stället för med eget arbete. Detta kan innebära att behovet av insamlade stiftelser ökar. Man kan samtidigt behöva överväga ifall sådant som förut utfördes av ideellt arbete till del framöver kommer att utföras av köpt arbetskraft, vilken då betalas med stiftelsemedel.

När det gäller avsaknad av tillräcklig kompetens i den ideella sektorn för turism och marknadsföring, kan lokala stödfunktioner behövas.

På sätt utredarna berört är såväl de enskilda näringsidkarna som fastighetsägarna inom kulturomiljöområdet ofta små enheter med begränsade tillgängliga resurser.

Samtidigt får deras sammanlagda bidrag till välfärden och upprätthållandet av en positiv Sverigebild stor sammantagen utväxling.

För att därför värna om denna viktiga näringsgren är det behövt med förenkling och avlastning utav den administrativa arbetsbördan för denna gemensamma grupp.

Vid tillskapandet av nya offentliga organ riskerar man, vid oförsiktighet, dessutom att öka den administrativa bördan. Det vore särskilt olyckligt.

I linje med dessa näringsidkares och fastighetsägares dessvärre begränsade tillgängliga resurser kan det stärka dem väsentligt med ett aktivt ökat tillmötesgående från de offentliga organen. Även detta främjar på sikt Sverigebildens.

12. Måltidsturism

Förbundet ställer sig positivt till en prioritering och utveckling av måltidsturismen. Särskilt viktigt är förslaget om koordinering och effektivisering av tillståndsgivning. Förbundet delar till fullo utredningens slutsatser om den orimliga regelbördans inverkan på företagare inom måltidsturism. Ett sätt att minska denna regelbörda skulle vara inrättandet av endast en kontaktperson vid kommunerna. Denna person ska vara företagets enda kontakt till kommunen och alla ärenden ska kunna hanteras via vederbörande.

Ett annat problem som identifierats är svårigheten att erhålla tydliga instruktioner om hur byggnation ska genomföras för att uppfylla kommunernas krav. Här borde det införas en rätt för företagare att erhålla tydliga specifikationer för hur byggnation ska genomföras för att uppfylla kraven. Det är inte rimligt att denna kunskap erhålls först vid inspektion av byggnationen.

14. Regler, tillstånd och tillsyn

Förbundet har tidigare i texten lyft fram denna aspekt som den viktigaste och mest avgörande för en växande besöksnäring. Fokus bör ligga på denna del och faktiska förbättringar genomföras snarast.

Sveriges Jordägareförbund

Anders Grahn
Generalsekreterare